

พุทธวิธีปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิแก่สังคม*
BUDDHIST METHODS OF CHARACTERISTIC CULTIVATION
IN RIGHT ATTITUDE FOR SOCIETY

กัลฐิพร ชัยประทานพงษ์

Karnthibhorn Chairatanpong

พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโณ

Phramaha Daosayam Vajirapanno

พระมหามิตร ฐิตปณฺโณ

Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand.

E-mail: kandaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธวิธีปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิแก่สังคม เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นผลมาจากความคิดที่เป็นมิถิฐิ อันมีรากเหง้ามาจาก อกุศลมูล 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ ทำให้บุคคลมีความเห็นไม่ถูกต้อง ความคิดไม่ถูกต้อง กระทำไม่ถูกต้อง พูดไม่ถูกต้อง จึงส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคล ทั้งต่อครอบครัวและสังคม ลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิคือ คิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบหน้าที่การงานไม่ผิดทำนองคลองธรรม สัมมาทิฐิจึงเป็นเบื้องต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อมีความเข้าใจถูกในหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางของสัมมาทิฐิ ย่อมนำประโยชน์เกื้อกูลมาสู่ตนเองและสังคมส่วนรวม แบบแผนหรือกระบวนการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิ แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ 1) การปลูกฝังให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย ได้แก่ ศีลและคุณธรรมความดีต่าง ๆ การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเด็ก ๆ ทั่วไปขณะที่ยังไม่เข้าโรงเรียน 2) การปลูกฝังลักษณะนิสัยควบคู่กับการปฏิบัติ ได้แก่ เนื้อหาธรรมะบางข้อจากสัมมาทิฐิ 10 ประการ ที่สามารถนำมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติได้ การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเด็กระดับปฐมวัยและประถมศึกษาตอนต้น 3) การปลูกฝังธรรมะภาคปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี ได้แก่ การนำหลักธรรมที่ศึกษาในชั้นเรียนมาสู่ภาคปฏิบัติ และการเจริญสมาธิ การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา 4) การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกัน ได้แก่ การคบหาบุคคล

* Received: 27 July 2021; Revised: 6 December 2021; Accepted: 6 December 2021

ที่เป็นกัลยาณมิตร การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับผู้ใหญ่โดยทั่วไป ซึ่งเข้าสู่อาชีพการงานแล้ว ส่วนผู้ให้ การปลูกฝังอบรมลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิเบื้องต้น คือบุคคลในครอบครัว ได้แก่ บิดามารดา

คำสำคัญ: พุทธวิธีปลูกฝังลักษณะนิสัย, สัมมาทิฐิ, สังคม

Abstract

The objective of academic article is to study Buddhist methods of characteristic cultivation in right attitude (Samma ditthi) for society because the various problems that arise in society are the result of a wrong attitude. It is rooted from the three unwholesome ones, namely; Lobha (greed), Dosa (hatred), and Moha (delusion), causing a person to have a wrong view, wrong idea, and wrong speech. Thus, these make the negatively action affecting the behavior and expression of the person both for family and society. Characteristics that are rightly mindset are thinking right, speaking right, acting right, and living right with ethical manners. The right attitude is the foundation for improving the quality of life. When there is a correct understanding in life according to the way of the right attitude, it would bring benefits to oneself and society as a whole. The Buddhist methods of characteristic cultivation in right attitude are rightly categorized into four characteristics: 1) cultivation into character manners, including precepts and virtues, this method is suitable for general children while not yet attending school. 2) Cultivation of habits along with practice, as; some Dharma content from the 10 rights of right attitude that can be converted into practice, this method is suitable for kindergarten and elementary school children. 3) Cultivation of practical Dharma along with the theoretical theory, as; bringing the Dharma principles studied in the classroom into practice like meditation, this method is suitable for youth in secondary and bachelor levels. 4) Transfer of goodness to each other, as; relating friendship with people who are good friends, this method is suitable for adults in general which has entered a career. Overall, cultivator who cultivates the characteristic manners in preliminary right view are their own family members, including parents.

Keywords: Buddhist Methods of Characteristic Cultivation, Right Attitude, Society

บทนำ

สภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันมีความวุ่นวาย สับสน เต็มไปด้วยความทุกข์ ความแตกแยก ความโกรธ ความเกลียด ความอาฆาตพยาบาท การเอา رأิดเอาเปรียบ การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเยาวชนมีความรุนแรงมากขึ้น ดังเห็นได้จากสื่อต่าง ๆ ในทุกวัน เช่น การปลิดชีวิตกันซึ่งเป็นข่าวไม่เว้นแต่ละวัน การจี้ปล้นตามแหล่งต่าง ๆ การบุกรุกที่ธรณีสงฆ์ การค้ายาเสพติด การเสพยาแล้วขับ การข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ปัญหาเลวร้ายต่าง ๆ เกิดจากพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมของผู้คน รวมทั้งการมีสถานที่แหล่งอบายมุขอยู่มากมายในปัจจุบัน ย่อมชี้ชัดว่าสังคมของเรามีมัจฉาภิภูณินอยู่มาก หรือผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมยังมีความเห็นเป็นมัจฉาภิภูณิน กล่าวคือมีความเห็นผิดจึงแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแสดงออกเป็นพฤติกรรมทางการคิดผิด พูดผิด ทำผิด เช่นมีการประทุพติผิดศีลกันโดยทั่วไป มีลักษณะนิสัยที่จมอยู่กับอบายมุขทุก ๆ เรื่อง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่

การที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องทราบถึงสาเหตุที่แท้จริง บนพื้นฐานของปัญหาทั้งหลายในครอบครัว สังคม กล่าวคือมนุษย์เกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ ความทุกข์ ความกลัว เป็นมัจฉาภิภูณิน คือมีความเห็นไม่ถูกต้อง นำมาซึ่งความคิดผิด พูดผิด ทำผิด เหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทำกรรมชั่ว คือ ความคิดผิด ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากรากเหง้าแห่งอกุศลในความเห็นผิด “มัจฉาภิภูณิน” แหล่งกำเนิดของมัจฉาภิภูณิน เกิดจากจิตใจที่ตกอยู่ที่อำนาจกิเลส 3 ตระกูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลใดก็ตามที่มีความเห็นเป็นมัจฉาภิภูณิน ย่อมก่อแต่กรรมชั่วเป็นนิสัย หรือพฤติกรรมเช่นนี้ นำมาซึ่งความทุกข์ความเดือดร้อนสู่ตัวบุคคลผู้ก่อกรรมชั่วเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ดูกรมหาบพิตร ธรรม 3 อย่างนี้แล คือ โลภะ โทสะ โมหะ เมื่อบังเกิดขึ้นภายในของบุคคล ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อความไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่สบาย ฯ” พระพุทธเจ้าได้ตรัสไวยการณภษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า “โลภะ โทสะ และโมหะ ที่เกิดขึ้นในตน ย่อมบั่นทอนบุคคลผู้ใจบาป เหมือนผลของตนย่อมบั่นรอนต้นเต้าร้าง ฉะนั้น” (ส.ส. (ไทย), 15/130/113) เพราะว่าเป็นธรรมที่ไม่เกิดประโยชน์แก่ชาวโลก พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า “ธรรมเหล่าใดหนอ เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก” พระองค์ทรงตรัสว่า “มหาบพิตรธรรม 3 ประการ เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก คือ 1. โลภธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก 2. โทสธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก 3. โมหธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก นี้คือธรรม 3 ประการ เมื่อเกิดขึ้น

แก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก” และได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปอีกว่า “โลภะ โทสะและโมหะ เกิดขึ้นภายในตนย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทราม ดุจขุยไผ่ กำจัดต้นไผ่ ฉะนั้น” (ส.ส. (ไทย), 15/134/167) เมื่อธรรม 3 ประการอันเป็นเหตุให้หาประโยชน์ไม่ได้ จึงเป็นสาเหตุแห่งการประพตไม่ตีจึงตามมา

สาเหตุเหล่านี้ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมชั่วร้าย และทำร้ายตัวเองในที่สุด เพราะฉะนั้น ความเห็นผิดนี้ จึงจำเป็นต้องถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นความเห็นที่ถูกต่อนั้นคือ “สัมมาทิฐิ” การเกิดขึ้นของสัมมาทิฐิถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชีวิตตามหลักอริยมรรค และแสดงบทบาทเป็นตัวนำ และกำกับกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายที่กำหนด และมีลักษณะ เกื้อหนุนทั้งด้านศีล (กาย วาจา สังคม) ด้านสมาธิ (จิตใจ) และด้านปัญญา ซึ่งจะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันแบบองค์รวมในขั้นสุดท้าย (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2544) เมื่อมีความเข้าใจถูกใน หลักการดำเนินชีวิตตามแนวสัมมาทิฐิ โดยอาศัยปัญญาเป็นตัวประคับประคองให้มีมีการดำเนินชีวิต ไปในด้านที่ผิด ย่อมนำประโยชน์เกื้อกูลมาสู่ตนเองและครอบครัว สังคมส่วนรวมให้สงบสุข ดังพุทธพจน์ ที่ว่า “ดับทุกข์ทั้งปวง หรือแก้ปัญหทั้งปวงได้” (ส.ม. (ไทย), 12/1720/552)

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำจัดมิฉนทิฐิในใจผู้คนให้หมดไปสิ้นเชิง แล้วพัฒนามาเป็น สัมมาทิฐิขึ้นมาแทน เมื่อสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจของบุคคล จนหยั่งรากลึกอย่างมั่นคง จะกลายเป็น อุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีประจำใจบุคคล อันเป็นเหตุให้บุคคลนั้น คิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบอาชีพถูก ดำเนินชีวิตถูกต้องไม่ผิดทำนองคลองธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของบุชบาภรณ์ สิงหศวรรณ์ ที่กล่าวว่า สัมมาทิฐิมีบทบาทกับสังคมมาก โดยลดปัญหาภายในสังคม ควบคุมสังคม กำหนดศีลธรรมของสังคม ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม เนื่องจากความคิดดีปรารถนาดี มองสิ่งอันเป็นที่รักที่ชอบใจ เป็นเหตุให้คนใน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (บุชบาภรณ์ สิงหศวรรณ์, 2555) และการศึกษาของธนากร ชุสุขเสริม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักของสัมมาทิฐิจะสามารถสร้าง ประโยชน์มหาศาลให้แก่มนุษย์ทุกคน ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงสุดของชีวิต ในทางกลับกัน ถ้าครอบครัวก็ดี หรือคนในสังคมก็ดี รู้จักใช้ทางสายกลางคือมีฉนมาปฏิบัติ ที่มีสัมมาทิฐิเป็นฐานในการขับเคลื่อนความคิดไปสู่การกระทำที่ถูกต้อแล้ว ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ก็จะลดลงตามลำดับ (ธนากร ชุสุขเสริม, 2560)

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าว และนำเสนอหลักการแก้ไขปัญหาในการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อนิสัยของบุคคล เพื่อประโยชน์แก่ตน ผู้อื่น ครอบครัว และสังคม สู่ความผาสุกและสันติสุขของสังคมอย่างยั่งยืนตลอดไป

ความหมาย ความสำคัญของการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิ

1) ความหมาย

ความหมาย “สัมมาทิฐิ” หมายถึง ความเห็นถูกหรือความเห็นชอบ คำว่า ความเห็น หมายถึง ความเข้าใจในระดับลึก เป็นความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับโลกและความเป็นไปของชีวิตตามความจริง ซึ่งเมื่อบุคคลมีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงแล้ว จะกลายเป็นอุดมการณ์ ทศนคติ หรือทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคล อันเป็นเหตุให้บุคคลนั้น คิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบอาชีพถูก คือทำหน้าที่การทำงานของตนด้วยความสุจริตโปร่งใส ไม่ผิดทำนองคลองธรรม สังคมใดที่ผู้คนล้วนสมบูรณ์พร้อมด้วยสัมมาทิฐิ สังคมนั้นย่อมประสบสันติสุขตลอดกาลอย่างยั่งยืน ในทำนองกลับกัน ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิตไม่ตรงตามความจริง เรียกว่า “มิจฉาทิฐิ” แปลว่าความเห็นผิด เมื่อมิจฉาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจนาน ๆ ไปจะกลายเป็นกลายเป็นอุดมการณ์ ทศนคติ หรือทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคล อันเป็นเหตุให้บุคคลนั้น คิดผิด พูดผิด ทำผิด ประกอบอาชีพผิด คือทำผิดไปทุกอย่าง สังคมใดที่เต็มไปด้วยมิจฉาทิฐิ จะนำมาซึ่งปัญหาวิกฤติต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเยาวชน ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอบายมุขต่าง ๆ สังคมเสื่อมลงในที่สุด นอกจากนี้ สัมมาทิฐิยังมีความสำคัญตามที่ปรากฏเนื้อความในมหาจิตตาสีสะกสูตร มัชฌิมนิคาย ปัณณาสกั ว่า “สัมมาทิฐิ ย่อมทำลายมิจฉาทิฐิได้ และบาปอกุศลธรรมเป็นอนเกอันมีมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัย ก็เป็นอันถูกสัมมาทิฐินั้นทำลายแล้ว กุศลธรรมเป็นอนเกอันมีสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่” (ม.อ. (ไทย), 14/142/181)

ดังนั้น การปลูกฝังลักษณะนิสัยสัมมาทิฐิ หมายถึง การปลูกฝังอบรมให้บุคคลในสังคมมีความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง ตรงกันข้ามกับ มิจฉาทิฐิ เพื่อหวังผลให้บุคคลมีนิสัยสัมมาทิฐิ ส่งผลให้ คิดถูก พูดถูก ทำถูก ประกอบอาชีพถูก สังคมประสบสันติสุขตามมานั่นเอง

2) สัมมาทิฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระสารีบุตรได้กล่าวเรื่องนี้ว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใด พระอริยสาวกรู้ชัดอกุศลและรากเหง้าแห่งอกุศล รู้ชัดกุศลและรากเหง้าแห่งกุศล เมื่อนั้น แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระอริยสาวกรู้ก็ชื่อว่า มีสัมมาทิฐิ มีความเห็นตรง มีความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่พระสัทธรรมนี้ อกุศลเป็นอย่างไร

รากเหง้าแห่งอกุศลเป็นอย่างไร กุศลเป็นอย่างไร รากเหง้าแห่งกุศลเป็นอย่างไร อกุศลเป็นอย่างไร คือ การฆ่าสัตว์เป็นอกุศล การลักทรัพย์เป็นอกุศล การประพฤตินอกใจเป็นอกุศล การพูดเท็จเป็นอกุศล การพูดส่อเสียดเป็นอกุศล การพูดคำหยาบเป็นอกุศล การพูดเพื่อเจ้าเป็นอกุศล การเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่นเป็นอกุศล การคิดปองร้ายผู้อื่นเป็นอกุศล มิจฉาทิฎฐิเป็นอกุศล นี้เรียกว่า อกุศล รากเหง้าแห่งอกุศลเป็นอย่างไร คือ โลภะ (ความโลภ) เป็นรากเหง้าแห่งอกุศล โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) เป็นรากเหง้าแห่งอกุศล โมหะ (ความหลง) เป็นรากเหง้าแห่งอกุศล นี้เรียกว่า รากเหง้าแห่งอกุศล กุศลเป็นอย่างไร คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นกุศล เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์เป็นกุศล เจตนางดเว้นจากการประพฤตินอกใจเป็นกุศล เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จเป็นกุศล เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียดเป็นกุศล เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบเป็นกุศล เจตนางดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้าเป็นกุศล การไม่เพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่นเป็นกุศล การไม่ปองร้ายผู้อื่นเป็นกุศล สัมมาทิฎฐิเป็นกุศล นี้เรียกว่า กุศล รากเหง้าแห่งอกุศลเป็นอย่างไร คือ อโลภะ (ความไม่โลภ) เป็นรากเหง้าแห่งอกุศล อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) เป็นรากเหง้าแห่งอกุศล อโมหะ (ความไม่หลง) เป็นรากเหง้าแห่งอกุศลนี้เรียกว่า รากเหง้าแห่งอกุศล (ม.ม. (ไทย), 12/89/81-82)

3) ความสำคัญของสัมมาทิฎฐิ

สัมมาทิฎฐิเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฎฐิแก่บุคคล ครอบครัว และสังคมจึงมีความสำคัญมาก พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญแก่เรื่อง “สัมมาทิฎฐิ” สูงที่สุดประการหนึ่ง เพราะเป็นปัจจัยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคม เป็นตัวชี้แนะและกำกับทิศทางการดำเนินชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเป็นเบื้องต้นในการพัฒนาชีวิตของคนในสังคม เป็นศูนย์กลางของความรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาของชีวิต เป็นตัวนำสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ยังมีพุทธพจน์ที่บ่งชี้เฉพาะถึงความสำคัญของสัมมาทิฎฐิว่า “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่ไม่เกิดขึ้นก็ไม่เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป” (อง.เอกก. (ไทย), 20/301/38) “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิต ฉันทิ สัมมาทิฎฐิก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อการตรัสรู้ตามเป็นจริงซึ่งอริยสัจ 4 ประการ ฉันทิ นั้น ภิกษุผู้มีสัมมาทิฎฐิ ย่อมเป็นอันหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักรู้ชัดตามเป็นจริงว่า ทุกข์ คือดังนี้ เหตุให้เกิดทุกข์ คือดังนี้ ความดับทุกข์ ปฏิปทาให้ถึงความดับทุกข์ คือดังนี้” (ส.มหา. (ไทย), 19/1107/617) เมื่อคนเรามีความเข้าใจถูกในหลักการดำเนินชีวิตไปตามแนวทางของสัมมาทิฎฐิ โดยอาศัยปัญญาเป็นตัวประคับประคองมิให้มี การดำเนินชีวิตไปในด้านที่ผิด คือ มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ย่อมนำประโยชน์

เกื้อกูลมาสู่ตนเองและสังคมส่วนรวม สงบสุขไม่เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ขึ้นในสังคม สัมมาทิฐิจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตสำหรับชาวโลกทุกเพศทุกวัย สัมมาทิฐิแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. สัมมาทิฐิที่ยังมีอาสวะ หมายถึง ความคิดเห็น ความเชื่อหรือความเข้าใจที่นำไปสู่ความความเจริญ อันเกิดจากการยอมรับในการกระทำและผลแห่งการกระทำของตน ทำให้เกิดมีความสำนึก มีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ตามพื้นฐานแห่งธรรมอันดีงาม เรียกสั้น ๆ ว่า กัมมัฏสกตา สัมมาทิฐิ เป็นสัมมาทิฐิระดับโลกีย์ เป็นขั้นจริยธรรมที่ปุถุชนทั่วไปมีอยู่

2. สัมมาทิฐิที่เป็นอริยะ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความเชื่อหรือความเข้าใจ ที่รู้เห็นในความเป็นไปของสรรพสิ่ง ตามเหตุแห่งปัจจัยทั้งหลายว่า ทุกสิ่งไม่มีความเที่ยงแท้ แน่นอน ทุกสิ่งย่อมเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามเหตุแห่งปัจจัยเหล่านั้น เรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ เป็นสัมมาทิฐิระดับโลกุตระ เป็นขั้นสัจธรรมแห่งอริยะชน และพระอริยะ (ส.ม.(ไทย), 19/1770/552) ดังนั้น สัมมาทิฐิจึงมีความสำคัญมากในการศึกษาหรือการพัฒนาชีวิต บุคคล ครอบครัว และสังคม กล่าวได้ว่า “คนเริ่มมีการศึกษาเมื่อเขามีสัมมาทิฐิ” สัมมาทิฐิเป็นแหล่งรวมของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาชีวิตทั้งหมด นับตั้งแต่รู้ว่า อะไรคือปัญหาชีวิต อะไรคือสาเหตุของปัญหา อะไรคือเป้าหมายของชีวิต และอะไรคือวิถีทางจะไปสู่เป้าหมายนั้น ด้วยเหตุนี้ ในกระบวนการพัฒนาชีวิตตามหลักพุทธศาสนา จึงได้ยกให้สัมมาทิฐิเป็นตัวนำประจักษ์ประทีปส่องนำทาง การปลุกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลัก เป็นจุดเริ่มต้นแรกก่อนขยายสู่สังคม การพัฒนาคือการปลุกฝังอบรมลักษณะนิสัย เพื่อให้คนเป็นคนดี มีสัมมาทิฐินั้นจำเป็นต้องเริ่มทำตั้งแต่ทารกลืมตาดูโลกเลยทีเดียว การปลุกฝังนิสัยที่สัมมาทิฐินี้ จำเป็นต้องมีบุคคลผู้ให้การปลุกฝังอบรม มีบุคคลผู้เป็นแบบอย่างในการทำความดี มีบุคคลเป็นผู้ชี้แนะถ่ายทอดความรู้ให้ และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุด พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำหนดให้บิดามารดาซึ่งเป็นทิศเบื้องหน้าในทิศ 6 เป็นผู้ทำหน้าที่ปลุกฝังนิสัยสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นในใจอย่างมั่นคง

การปลุกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิ

1) แนวคิดการปลุกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิ จุดมุ่งหมายของการปลุกฝังนิสัย เพื่อดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขมนุษย์แต่ละคนให้เป็นคนดีขึ้น สิ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุงคือ นิสัยที่ไม่ดีงามของบุคคล ทั้งด้านการคิด การพูด และการกระทำ ที่ก่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต

คำว่า นิสัย หมายถึง ความประพฤติเคยชิน ซึ่งมีทั้งความประพฤติที่ดีและไม่ดี ตัวอย่างนิสัยที่ดีก็คือ การตรงต่อเวลา การทำงานไม่คั่งค้าง ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น ตัวอย่างนิสัยที่ไม่ดี ได้แก่

การขาดความรับผิดชอบ การเอารอดเอาเปรียบ เบียดเบียนผู้อื่น ความมั่งงาย เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากคำ
ว่า สันดาน ในพจนานุกรม หมายถึง อุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด นั่นคือความประพฤติที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้อง
ปลูกฝัง ซึ่งมีทั้งอุปนิสัยที่ดีและไม่ดี ตัวอย่างอุปนิสัยที่ดี เช่น ความมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ ความมีน้ำใจ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความใฝ่ดี เป็นต้น ตัวอย่างอุปนิสัยไม่ดี เช่น อารมณ์ร้อน โกรธง่าย ใจน้อย เห็นแก่ตัว
 เป็นต้น (พระภิกษุวาสิสฏฐิ (เผด็จ ทตตชีโว), 2549) สาเหตุแท้จริงแห่งนิสัยที่ไม่ดี มีสาเหตุมาจากการที่
จิตใจขาดภูมิคุ้มกัน ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ตระกูล คือ โลภะ โทสะ และโมหะ
ซึ่งแอบแฝงอยู่ในจิตใจคนเรามาแต่กำเนิด อันเป็นเหตุให้คนเราแสดงพฤติกรรมเลวร้ายต่าง ๆ ออกมา
เมื่อถูกกระทบ แต่ถ้าจิตใจมีภูมิคุ้มกันอย่างดี กิเลสก็จะไม่สามารถออกฤทธิ์กำเริบขึ้นได้ จึงสามารถ
ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรม ย่อมเป็นคนนิสัยดี ในทางตรงข้าม หากภูมิคุ้มกันทางจิตใจไม่ดี ไม่เพียงพอ
จะประพฤติไม่ดี มีนิสัยไม่ดี

ภูมิคุ้มกันจิตใจ คือความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลก และความเป็นไปของชีวิตตามความเป็น
จริง ซึ่งมีศัพท์ทางธรรมว่า สัมมาทิฐิ บุคคลที่ขาดหรือหย่อนภูมิคุ้มกันทางจิตใจ เพราะขาดความเข้าใจ
ถูกต้อง หรือมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งมีศัพท์ทาง
ธรรมว่า มิจฉาทิฐิ คือมีพฤติกรรมผิดศีลผิดธรรม ก่อความเดือดร้อนและความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม
ทั่วโลก ดังนั้น การกำจัดมิจฉาทิฐิออกจากจิตใจผู้คน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง ด้วยการเปลี่ยน
ความเห็นผิด “มิจฉาทิฐิ” เป็นความเห็นถูก “สัมมาทิฐิ”

2) **สาระสำคัญของการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เป็นสัมมาทิฐิ** การปลูกฝังนิสัยบุคคลคือการ
กำจัดนิสัยมิจฉาทิฐิ แล้วพัฒนาให้เป็นสัมมาทิฐิเกิดขึ้นมาแทนนั่นเอง สังคมใดที่ผู้คนล้วนสมบูรณ์ด้วย
สัมมาทิฐิ ย่อมหวังได้ว่า สังคมนั้นจะประสบสุข พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสถึงสาระสำคัญของ
สัมมาทิฐิในมหาจัตตาริสกสูตรว่า “ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัมมาสมาธิอัน
เป็นอริยะที่มีอุปนิสัยบ้าง มีปริหารบ้าง แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังสัมมาสมาธิอันเป็นอริยะนั้น
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า
“สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) อันเป็นอริยะที่มีอุปนิสัย บ้าง มีปริหารเป็นอย่างไร คือ สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)
สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ
(เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว แวดล้อม
ด้วยองค์ 7 นี้ เราเรียกว่า ‘สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะ ที่มีอุปนิสัยบ้าง เรียกว่า สัมมาสมาธิอันเป็นอริยะมี
ปริหารบ้าง ซึ่งมีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า คือ สัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ในที่นี้หมายถึง สัมมาทิฐิ 2 คือ

(1) วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ ที่กำหนดพิจารณา สังขารที่เป็นไปในไตรภูมิ โดยเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นต้น
 (2) มัคคสัมมาทิฏฐิ ที่ถอนสังขารขึ้นด้วยไม่ให้เป็นไปอีก เพื่อการกำหนดพิจารณา เพราะเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นต้นเกิดขึ้น ส่วนภิกษุผู้ชดมิจฉาทิฏฐิ หมายความว่า ผู้ชดมิจฉาทิฏฐิโดยความเป็นอารมณ์ เพราะแห่งตลอดลักษณะว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แล้วผู้ชดสัมมาทิฏฐิ โดยความเป็นหน้าที่ เพราะไม่หลงมงายว่า (ม.อ.(ไทย), 14/136/175)

พระพุทธเจ้าตรัสการมีความเห็นไม่วิปริตแก่นายจุนทกัมมารบุตรว่า “ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารตามีคุณ บิดามีคุณ โอปปาตักสัตว์มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งมีอยู่ในโลก จุนทะ ความสะอาดทางใจ 3 อย่าง เป็นอย่างนี้แล กุศลกรรมบถ 10 ประการนี้ ที่บุคคลประกอบแล้ว เมื่อลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ แม้จะจับต้องแผ่นดินก็ตาม ไม่จับต้องแผ่นดินก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะจับต้องโคลมัยสกก็ตาม ไม่จับต้องโคลมัยสกก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะจับต้องหญ้าเขียวสดก็ตาม ไม่จับต้องหญ้าเขียวสดก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะบ่าเรอไฟก็ตาม ไม่บ่าเรอไฟก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะประคองอัญชลีนอน น้อมดวงอาทิตย์ก็ตาม ไม่ประคองอัญชลีนอนน้อมดวงอาทิตย์ก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง แม้จะลงน้ำวันละ 3 ครั้งก็ตาม ไม่ลงน้ำวันละ 3 ครั้งก็ตาม ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกุศลกรรมบถ 10 ประการนี้ เป็นธรรมสะอาด และเป็นเหตุก่อให้เกิดความสะอาด จุนทะ เพราะเหตุที่ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ 10 ประการนี้ จึงปรากฏมีทั้งเทวดาและมนุษย์ หรือสุคติอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้อื่น เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนั้นแล้ว นายจุนทกัมมารบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต” (อ.ทสก-เอกาทสก. (ไทย), 24/176/324) และตรัสสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ‘ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล ฯลฯ สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งมีอยู่ในโลก’ (อ.ทสก-เอกาทสก. (ไทย), 24/217/361)

เนื้อหาโดยย่อที่สมบูรณ์ของสัมมาทิฏฐิในระดับโลกียะ คือความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ที่สำคัญมีอยู่ 10 ประการ คือ 1. การทำทานมีผลดี ควรทำ (หมายถึงการให้ในระดับแบ่งปันกัน) 2. การสงเคราะห์ทั้งสาธารณสงเคราะห์และบุคคลสงเคราะห์ เป็นสิ่งดี ควรทำ (หมายถึงการให้ในระดับสงเคราะห์กัน) 3. การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นสิ่งดี ควรทำ (หมายถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชาที่มีผลดีจริง) 4. ผลวิบากของกรรมดีและกรรมชั่วที่บุคคลทำแล้วมีจริงเป็นจริง นั่นคือกฎแห่งกรรมเป็นจริง ต้องเชื่อ (กฎแห่งกรรมมีจริง) 5. โลกนี้มีคุณ คือเป็นสถานที่แห่งเดียวเท่านั้นในภพ 3

ที่เปิดโอกาสให้ทุกชีวิตได้สร้างบุญบารมี ตลอดจนทำพระนิพพานให้แจ้ง (หมายถึงความเชื่อเรื่องผลกรรมข้ามชาติมีจริง) 6. โลกหน้ามี หมายความว่า สรรพสัตว์ทั้งปวง ถ้ายังไม่สามารถทำอสังกะสีให้หมดสิ้นไปจากใจ ก็จะต้องเวียนตายเวียนเกิดทนทุกข์ทรมานอยู่ในสังสารวัฏเรื่อยไป โดยไม่มีจุดจบ (หมายถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด) 7. มารดามีคุณต่อบุตรทุกคนสุดที่จะพรรณนา ที่สำคัญก็คือการเป็นต้นบุญต้นแบบของร่างกายมนุษย์ให้แก่บุตร ถ้าบุตรได้รูปแบบกายที่ไม่ใช่มนุษย์ย่อมหมดโอกาสสั่งสมบุญบารมี (หมายถึงมีบุญคุณ) 8. บิดามีคุณเช่นเดียวกับมารดา คือการเป็นต้นแบบร่างกายมนุษย์ ถ้าไม่มีบิดาแล้วไซ้ การถือกำเนิดของบุตรเป็นมนุษย์ย่อมมีขึ้นไม่ได้ ดังนั้น มารดาและบิดาจึงมีพระคุณอย่างยิ่งใหญ่ต่อบุตรสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับความกตัญญูกตเวทีย่างสูงสุดจากบุตร (หมายถึงมีบุญคุณ) 9. สัตว์ที่ผุดขึ้นเกิด หรือโอปปาติกะมีจริง ทั้งนี้ย่อมมีนัยว่า นรก-สวรรค์ มีจริง ทุกคนอย่าได้ตั้งอยู่ในความประมาทแล้วทำกรรมชั่วเป็นอันขาด (หมายถึงสัตว์ที่ผุดขึ้นเกิดแล้วโตทันทีมีจริง) 10. สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมีจริง สัมมาทิฐิผู้นี้ย่อมให้สัญญาว่า 1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีจริง 2) พระอรหันตสาวกผู้รู้แจ้งโลกนี้ โลกหน้าด้วยการฝึกอบรมตนตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตามมีจริง 3) พระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ซึ่งตกทอดมาถึงปัจจุบันนี้ ชนิดอุทิศชีวิตเป็นเดิมพัน จนสามารถทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้า แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม ยังมีอยู่ในปัจจุบัน (หมายถึงพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสได้ด้วยตนเองมีจริง) (มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, 2548)

บุคคลที่มีความเห็นถูกตามสัมมาทิฐิ 10 ประการนี้ ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้มีความ “เข้าใจ” สัมมาทิฐิ 10 ประการเท่านั้น แต่ถ้ายังไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง และยังไม่ได้ศึกษาธรรมะหมวดอื่นที่เกี่ยวข้องกับสัมมาทิฐิ 10 ประการแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย ถึงขั้นที่เรียกได้ว่ามีสัมมาทิฐิ “เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร” ก็ยังไม่ชื่อว่า “สัมมาทิฐิบุคคล” หรือ “สัมมาทิฐิชน” ต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยในชีวิตประจำวันเท่านั้น ซึ่งจะสังเกตได้จากการทำทานเป็นกิจวัตร การรักษาศีลอย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ และการชวนชววยพากเพียรทำสมาธิภาวนาอยู่เป็นนิจ โดยสรุปก็คือเป็นผู้ที่ตั้งใจสั่งสมบุญกุศลอยู่เสมอ โดยไม่ทำบาปอกุศลใด ๆ เลย จึงจะชื่อว่า “สัมมาทิฐิบุคคล” หรือ “สัมมาทิฐิชน” ทั้งนี้ เพราะสัมมาทิฐิในระดับเพียง “เข้าใจ” แต่ยังไม่ “ไม่เข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง” นั้น ย่อมแปรเปลี่ยนไปเป็น “มิจฉาทิฐิ” ได้โดยง่าย

ในทางกลับกัน มิจฉาทิฐิ เป็นความเข้าใจผิด ซึ่งตรงกันข้ามกับความเข้าใจถูก คือ สัมมาทิฐิ 10 ประการ ดังนั้น มิจฉาทิฐิก็มีอยู่ 10 ประการเหมือนกัน คือ มีความเข้าใจผิดว่า 1. การทำทานไม่มีผลดี ไม่จำเป็นต้องทำ 2. การสงเคราะห์ที่ไม่มีผลดี ไม่จำเป็นต้องทำ 3. การบูชาบุคคลที่ควรบูชาไม่มีผลดี

ไม่จำเป็นต้องทำ 4. ผลวิบากแห่งกรรมดีกรรมชั่วที่บุคคลทำแล้วไม่มี จึงไม่เชื่อกฎแห่งกรรม แต่เชื่อว่าความไม่แน่นอนของชีวิตล้วนเป็นเรื่องโชคชะตา คือเชื่อเรื่อง “ดวง” นั่นเอง 5. ไม่รู้และไม่เข้าใจว่าโลกลนี้มิคุณอย่างไร 6. ไม่รู้และไม่เข้าใจว่ามีโลกหน้า จึงคิดว่าตายแล้วสูญหมด 7. ไม่รู้คุณมารดา จึงไม่มีกตัญญูกตเวทิตาต่อมารดา 8. ไม่รู้คุณบิดา จึงไม่มีกตัญญูกตเวทิตาต่อบิดา 9. ไม่รู้และไม่เข้าใจว่ามีอุปปาติกะนั้นคือ ไม่เชื่อว่ามืมนรกสวรรค์ 10. ไม่รู้และไม่เชื่อว่าโลกนี้มีสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ชนิดที่ทำให้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้งตาม นั่นคือไม่มีความเคารพนับถือพระรัตนตรัย

2) สาเหตุที่ต้องมีการเปลี่ยนมิจฉาทิฏฐิในใจผู้คนให้เป็นสัมมาทิฏฐิ มีเหตุผลสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ 1. ผู้คนโดยทั่วไปในสังคมปัจจุบัน มีภูมิคุ้มกันจิตใจบกพร่องหรือขาดสัมมาทิฏฐิ ทั้งนี้เพราะผู้คนโดยทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ไม่ได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฏฐิตั้งแต่ยังเป็นทารกจากครอบครัว เนื่องจากผู้เป็นพ่อแม่เอง ก็ยังไม่สัมมาทิฏฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงถาวร 2. สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการปลูกฝังอบรมอย่างจริงจัง สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นเองไม่ได้เลย ถ้าไม่มีการปลูกฝังอบรมกันอย่างจริงจัง แม้เมื่อปลูกฝังอบรมให้เกิดขึ้นแล้วในจิตใจ ก็ยังสามารถแปรเปลี่ยนไปตามกระแสสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายได้ ผิดกับมิจฉาทิฏฐิ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เอง อีกทั้งพร้อมที่จะเกิดขึ้นและแพร่กระจายพันธุ์ออกไปตลอดเวลา เมื่อมิจฉาทิฏฐิเกิดขึ้นในจิตใจผู้คนแล้ว ก็จะทำให้บิบบั่นและบีบบังคับจิตใจคนให้ก่อกรรมชั่วต่าง ๆ นานา เช่น การเบียดเบียนกันทางกายและวาจา การเอาเปรียบกัน ข่มเหงกัน ทำร้ายกัน ไม่แตกต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน พฤติกรรมชั่วร้ายของมิจฉาทิฏฐิชน ย่อมก่อความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้นในสังคมมนุษย์ ตลอดจนสังคมโลกอย่างยากที่จะหาสันติสุขได้ 3. มิจฉาทิฏฐิทำให้ผู้คนตกอยู่ในความมืดบอด บุคคลที่ตกอยู่ในความมืดบอดแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) บุคคลตาบอด คือไม่มีปัญหาหาทรัพย์ ไม่มีปัญหาเข้าใจธรรมะ และไม่เข้าใจเรื่องบาปบุญคุณโทษ 2) บุคคลตาเดียว คือมีปัญหาหาทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้น แต่ไม่มีปัญหาเข้าใจธรรมะ บุคคลที่ตกอยู่ในความมืดบอดทั้ง 2 ประเภทนี้ล้วนเชื่อว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคลทั้งสิ้น 4. สัมมาทิฏฐิทำให้ผู้คนอยู่ในความสว่าง คนที่อยู่ในความสว่าง คือคนประเภท “บุคคลสองตา” ซึ่งมีปัญหาแสวงหาทรัพย์ให้เพิ่มพูนขึ้นโดยสุจริต และชอบธรรม มีปัญหาเข้าใจธรรมเป็นอย่างดี จึงรู้จักสั่งสมบุญตลอดชีวิต โดยไม่เกี่ยวข้องกับาปอกุศลใด ๆ ด้วยตระหนักดีว่าบาปอกุศลเพียงน้อยนิดก็มีวิบากเป็นความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (มหาวิทาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, 2548)

3) บุคคลที่ต้องได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ทุกคนในหมู่บ้าน ในชุมชน และในสังคมทุกระดับ ต้องได้รับการปลูกฝังสัมมาทิฏฐิ โดยไม่มีการยกเว้น แต่เพื่อให้การปลูกฝังเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง การปลูกฝังอบรมสัมมาทิฏฐิ จำเป็นต้องจัดทำให้เหมาะสมกับวัยของแต่ละคน ดังนั้น จึงควรแบ่ง

ผู้รับการปลูกฝังอบรมออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. เยาวชนก่อนวัยเรียน 2. เยาวชนในวัยเรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษา 2) ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา 3) ผู้ใหญ่โดยทั่วไป ซึ่งเข้าสู่อาชีพการงานแล้ว (มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, 2548)

4) แบบแผนหรือกระบวนการปลูกฝังสัมมาทิฐิ ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับวัยและสติปัญญาความสามารถ ความสนใจ และความสะดวกของผู้เข้ารับการปลูกฝังอบรม จึงควรแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ 1. การปลูกฝังให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเด็กทารกทั่วไป ขณะที่ยังไม่เข้าโรงเรียน สิ่งที่จะนำมาปลูกฝัง คือ ศิลและคุณธรรมความดีต่าง ๆ เพื่อสร้างลักษณะนิสัย รักบุญ กลัวบาป รักความดี เกลียดความชั่ว ตลอดจนวัฒนธรรมชาวพุทธเท่าที่เด็กจะสามารถทำได้ เช่น อบรมสั่งสอนให้เด็กมีความเมตตา กรุณา ต่อเพื่อน และต่อสัตว์ ไม่รังแกเพื่อน ไม่รังแกสัตว์ ไม่ฆ่าสัตว์ เล็กสัตว์น้อยด้วยความสนุกสนาน ไม่พูดโกหก ไม่พูดคำหยาบ รู้จักกราบพระพุทธรูป กราบไหว้พระสงฆ์ กราบไหว้มารดาบิดาและผู้ใหญ่ รู้จักทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์บทสั้น ๆ การสอนวัฒนธรรมชาวพุทธที่ได้ประโยชน์จริง โดยที่ผู้ปกครองพาบุตรไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่วัดบ่อย ๆ ขณะที่อยู่บ้านพ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กดูอยู่เสมอ 2. การปลูกฝังลักษณะนิสัยควบคู่กับการปฏิบัติ การปลูกฝังด้วยวิธีนี้เหมาะกับเด็กระดับปฐมวัยและประถมศึกษาตอนต้น เนื้อหาสาระของธรรมะที่นำมาปลูกฝังอบรม ควรเป็นเนื้อหาธรรมะจากสัมมาทิฐิ 10 ประการ บางข้อที่นำมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติได้ และเนื้อหาธรรมะหมวดอื่นที่ส่งเสริมสัมมาทิฐิ และสามารถนำมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติได้ เช่น บุญกิริยาวัตถุ 3 ธรรมะ 2 ข้อแรกในสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น นอกจากนี้ ก็มีการสวดมนต์บูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งในภาคภาษาไทยและบาลี โดยจัดให้เหมาะสมกับวัยและความรู้ด้านภาษาของเด็ก และการเจริญสมาธิภาวนา ส่วนเด็กระดับประถมปลาย เน้นการปลูกฝังลักษณะนิสัยควบคู่กับการปฏิบัติ แต่เนื้อหาสาระของธรรมะที่นำมาปลูกฝังจะมากขึ้น 3. การปลูกฝังธรรมะภาคปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา การปลูกฝังธรรมะภาคปฏิบัติ มีความหมาย 2 ประการ คือการนำธรรมะภาคทฤษฎีที่เรียนในชั้นเรียนมาปฏิบัติจริง ในขณะที่อยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ละวัน ๆ ประการหนึ่ง กับการเจริญสมาธิภาวนาอีกประการหนึ่ง 4. การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกัน การปลูกฝังด้วยวิธีนี้ เหมาะกับผู้ใหญ่โดยทั่วไป ซึ่งเข้าสู่อาชีพการงานแล้ว บุคคลที่มีปัญญารู้จักสังเกตพิจารณาผู้คนแวดล้อมอย่างรอบคอบ เมื่อได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับเพื่อนดีหรือคนดี มีสัมมาทิฐิ ได้ฟังความคิดเห็น ได้สังเกตพฤติกรรมมิตรแท้ของกัลยาณมิตร ก็รู้ว่าตนเองยังมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง จึงพยายามถ่ายทอดซึมซับความดีงามของ

กัลยาณมิตรเหล่านั้น มาเป็นของตน ขณะเดียวกัน ก็พยายามเก็บสงวนพฤติกรรมทางกาย และวาจา ที่ไม่งามหรือไม่เหมาะสมของตนไว้ ไม่ยอมให้ปรากฏออกมาเป็นที่น่าอายน่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสีย ชื่อเสียงของตน (มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, 2548)

5) **ผู้ให้การปลุกฝังอบรมสัมมาทิฐิ** พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ทิศ 6 (ที.ปา.(ไทย), 11/242-243/199) ของแต่ละคน ทำหน้าที่รับผิดชอบในการปลุกฝังอบรมสัมมาทิฐิให้เข้าไปอยู่ในใจ ของบุคคล โดยทรงกำหนดเป็นอริยวินัยให้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ในแต่ละทิศ อย่างเคร่งครัด ทรงกำหนดให้ผู้อยู่ในฐานะทิศ 6 ต้องรับผิดชอบในเรื่องการปลุกฝังอบรมสัมมาทิฐิ ให้แก่บุคคลที่ตนแวดล้อมอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเริ่มต้นจากทิศเบื้องหน้า บิดามารดาพึงปลุกฝัง ลักษณะนิสัยสัมมาทิฐิแก่บุตรในครอบครัว ให้เกิดภูมิคุ้มกันทางจิตใจอย่างเข้มแข็งเป็นเบื้องต้น

สรุป

ธรรมะที่เป็นพื้นฐานรากเหง้า ซึ่งก่อให้เกิดคุณสมบัติของคนดีที่โลกต้องการ คือ สัมมาทิฐิ ทั้งนี้ เพราะสัมมาทิฐิคือความเห็นถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริงเมื่อบุคคลมีความเห็น ถูก ย่อมจะคิดถูก พูดถูก ทำถูก เลือกประกอบอาชีพถูก และทำทุกสิ่งทุกอย่างถูกต้อง เป็นขบวนตามมา เนื่องจากมีสัมมาทิฐิกำกับอยู่หัวขบวนโดยตลอด ดังนั้น สัมมาทิฐิจึงเป็นแหล่งกำเนิดคุณสมบัติของคนดีมากมายหลายประการ จึงเป็นสาระแห่งธรรมที่จะต้องปลุกฝังลงไปໃใจบุคคลให้มีสัมมาทิฐิมั่นคง ในใจ สังคมใดที่ผู้คนล้วนสมบูรณ์พร้อมด้วยสัมมาทิฐิ 10 ประการ ครอบครัว สังคมนั้นย่อมจะประสบ สันติสุขตลอดกาล หรือแม้เพียงผู้คนส่วนใหญ่มั่นคงอยู่ในสัมมาทิฐิ ย่อมหวังได้ว่าสังคมนั้นจะประสบ สันติสุขอย่างยั่งยืน ในทำนองกลับกัน ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องโลกและความเป็นไปของชีวิต ไม่ตรง ตามความเป็นจริงหรือมี “มิจฉาทิฐิ” หมายถึง ความเห็นผิด เมื่อมิจฉาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจนาน ๆ ก็จะ กลายเป็นอุดมการณ์ หลักการ ทศนคติ หรือทฤษฎีชีวิตประจำใจบุคคล อันเป็นเหตุให้บุคคลนั้นคิดผิด พูดผิด ทำผิด ประกอบอาชีพผิด คือทำผิดไปทุกอย่าง สังคมใดที่เต็มไปด้วยมิจฉาทิฐิชน สังคมนั้นก็จะ เต็มไปด้วยปัญหาวิกฤตมากมายหลายด้าน เช่น ปัญหาเยาวชน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ มิจฉาทิฐิกับสัมมาทิฐินั้น เป็นความเข้าใจหรือเป็นความเห็นที่เป็นคู่ปรกซ์ต่อกันอย่างถาวร โดยทั่วไปแล้ว มิจฉาทิฐิมักจะมีอำนาจอิทธิพลเหนือสัมมาทิฐิ บุคคลจึงเห็นผิดได้ง่าย เพราะเหตุนี้ ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมและในโลก จึงไม่เคยลดลงเลย ทว่าวันวันมีแต่จะทวีขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้อง ปลุกฝังสัมมาทิฐิคือความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับความจริงของโลกและความเป็นไปของชีวิต ให้กับทุกคนทุก เพศทุกวัยในสังคม และออกแบบกระบวนการปลุกฝังสัมมาทิฐิให้สอดคล้องกับวัยและสติปัญญา

ความสามารถ ความสนใจ และความสะอาดของผู้เข้ารับการปลูกฝังอบรมโดยสัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นจะเป็นนิสัยประจำใจของตน จะเป็นแหล่งกำเนิดแห่งความสำนึกรับผิดชอบในทุกด้านของคนเราเป็นเหตุให้บุคคลนั้นคิดดี พูดดี ทำดี เป็นคนดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธนกร ชูสุขเสริม. (2560). การประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย. *วารสารวิชาการธรรมทัศน์*, 17(2), 215-227.
- บุษบาภรณ์ สิงหศัวรรตน์. (2555). วิเคราะห์สัมมาทิฐิในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาชีวิต. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). (2549). *คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : กราฟิตอาร์ตพรีนติ้ง จำกัด.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2544). การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฐิในการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระสูตรต้นตปิฎก. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. (2548). *สูตรสำเร็จการพัฒนาสังคมโลก*. ปทุมธานี : กองวิชาการมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย.